

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

30. De concitando Odio & Iracundia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

confessu grauisimo Senatūs lachrymas non tenuit.

Hipponax Poëta cum esset singulari oris deformitate, ideò que à ludibundis pictoribus depictus, & in derisum publicum propositus, adeò excanduit, vt derisionis authores impulsorēque, furioso carmine ad suspendium adigeret. Pauperes verdè grauius contemptum ferunt, si antea diuites extiterint, & eò miseriarum delapsi, a suis etiam despiciantur. At milites, & poëtae, ceterique scriptores, ipsi etiam opifices, facillimè stomachantur, si in ijs quibus florere se laudibus cupiunt, parui peccantur. Sub Boleslao III. Polonoium Rege, Palatinus quidam Polonus, cui Rex in opprobriū ignauit, leporis pellem, colum, & fulum miserat, tam iniquo tulit animo, vt sibi ipsi violentas afferret manus.

Herodes Atticus, cum adhuc adolescens coram Antonino Imperatore perorans, præ timore & conturbatione mentis obmutisset, contemptum veritus, pene se in Istrum desperatione proiecit.

Titus Labienus ingenio suo superstes (vt ait Seneca) esse noluit, sed eius libris ex S. C. combastis, vltro se in maiorum suorum monumenta ferri atque includi voluit. Tanta crux est gloriæ cupidis desipientia.

Quintum; vehementius irritantur qui præter expectationem offenduntur, maximè ab ijs quos sibi beneuolos & amicos fore existimabant. Sicut enim insperata boni species, vbi primùm obiecta est, maiori iucunditate sensus perfundit: sic etiam doloris minimè expectati, grauius percillit iniuria.

Ad summum enumerantur, qui certis quibusdam horis & temporibus turbantur, & vt maria, ventis cieri commoueri que solent.

Nec satis fuit Aristoteli, hæc in genere enumerasse: septemdecim deinde causas specie profequitur, e quibus excitari consari que solita est iracundia. Hæ sunt, sublatio, insultus, detrimentum contumeliosum, maledictum, amicitia desiciens, consuetudo honorandi omittenda, ingrati animi signum; nulla existimatio, officium sperum, gaudium in aduersis, neglectus, auscultatio aut inspectio malorum, desipientia in rebus caris, nulla gratiarum actio, dissimulatio, beneficentia in alios, & non in ipsos, obliuio; ad summum contemptus apud eos à quibus gratiam & famam colligere qui irascuntur, vehementer cupiunt.

Ad hæc cuiusque ingenium, natura, temperies, ætas, conditio, diligenter eruat consideranda, e quibus plurimum momenti in iram deriuatur. Non opus est in his immorari pluribus, nimis multe causæ sunt, & nimis promptæ, quæ iratos faciunt; longè opportunius est de tractatione, & moderatione huius affectus differere.

De concitando odio, & iracundia.

CAPVT XXX.

Hæc erunt igitur capita, per quæ odij & iracundiæ vis facillè inardescet: nuac autem modos & exempla, affectuumque in eo genere varietatem exequamur.

Primum artificium est Oratoris ad animos iam suspicionibus exulceratos, & mediocriter inflexos, accedere, quo facillius motum concipiant. Vt enim in corpore humano, si ad humores malè affectos, ipsa cœli ratio atque intemperies accesserit, tantò citius vis morbi inualefcit: Sic animum præuijs iam simultatibus leuiter occupatum, vel ad eas ipsas suscipiendas, natura atque ingenio dispositum, acrioris flammæ vis corripit, correptumque facillius incendit.

Hoc M. Tullius in accusatoribus Deiotaræ animaduertit; qui cum ad vlceras Cæsaris aures accessissent, eas in tranquilla etiam mente simultates excitârunt, quas vix disertissimi oratoris facundia potuit restinguere.

Secundò: Ipsi personæ quæ damnum intulit, species quædam indigna, atrox, crudelis, funesta, quantum res patitur, exprimenda est, quo iniuria quæ inde profecta fuerit, grauior & minimè toleranda videatur.

Tertiò, eius ipsius qui læsus est, vt occurrerit, comparanda erit innocentia, virtus, sapientia, conditio, dignitas, cum personæ quæ læsit, improbitate, scelere, barbarie, indignitate.

Quartò, iniuria illata per graues hypotyposes oculis subiicienda, sublimibus figuris, vt exclamationibus, apostrophis, prosopopœis, aganactes; & cæteris erit excitanda.

Quintò, comparatione minorum factum erit exaggerandum, & varia exempla etiam magnarum iniuriarum colligenda, quæ cum hac vna improbitate collata, longè minora videantur.

Sextò,

Geomer. l. 6.

Philos. in Herode.

Magna crux gloriæ desipientia.

Causa iracundiæ 17. ab Aristotele.

Sextò , non modò præsentis mali vis erit erit commemoranda, sed etiam futuri, si talis iniuria fuerit impunita; terror ex varijs adiunctis incutiendus.

Septimò, si qua externa species animos irritare acrius potest, tempore & loco erit adhibenda.

Octavò, si suspicio sit affectati motus, aut animi priuato odio iniquè affecti, omni lentè, remissè, callidè oratores progredi solent, & simplicem magis rei narrationem quàm vllam amplificationem pertexere.

Nonò, permagna habenda est rerum, personarum, locorum, temporumque ratio, vt pro istorum varietate motus aut fiat acuri, aut lenes, aut mediocres: nec sint comiè iracundi, nec muliebres, nec tragicis minis & doloribus intemperantes.

Decimò, curandum est vt orator decorum personæ retineat, neque ipse actione intemperanter abutatur: quæ omnia plenius exemplis illustro.

Quomodo à personis, rebus, & signis, concitetur iracundia.

CAPVT XXXI.

Persona in odium adducitur à vitijs animi & corporis, atque ipsius conditionis indig-

nitate. Is Ciceronis modus quam optimus mihi videtur. Etenim si vnum hominem deterrimum, postea præstanti aliquis ingenio, fictis conquisitisque vitijs deformatum vellet educere, nullum profectò dedecus reperire posset, quod in hoc non inesset, multaque in eo defixa, ac penitus hærentia præteriret. Appositum initium, pergit, & ad commouendos animos deterrima affert vitia, contra Deos, patriam, parentes, quæ homo ille perpetravit: *Dijis, (inquit) immortalibus,* & patriæ nos primùm natura conciliat: eodem enim tempore, & suscipimur in lucem, & hoc spiritu cœlesti augemur: & in certam sedem ciuitatis ac libertatis ascribimur: iste parentum nomen, sacra, memoriam, Fontiano nomine obruit, Deorum ignes solemnes, mensas, additos ac penetrales focos occultat, & manibus non iniusta solum, sed etiam inaudita sacra inexpiabili scelere pertuertit; idèmq; earum templum inflammavit Dearum, quarum ope etiam alijs incendijs subuenitur. Quid de patria loquar, quæ primum eum ciuem vi, ferro, periculis, vrbis, omnibus patriæ præsidijs depulit, quem vos patriæ conseruatorem esse sæpissimè iudicaueritis, &c.

Hæc oratio grauis est, distributa, & pedetentim exaggerata. Audiam Gregorianæ eloquentiæ fulmen, vt Cappadocem describens, in odium adducat.

Gregorius Nazianzenus Orat. XXI. in Athanasium.

Τέρας ἢ Καππαδόκειον, ἐκ τῶν ἑσχατιῶν ἡμετέρων ὀρμυδάμων, ποικρόν τὸ γένος, ποικρότερον τῶν διδνοῖαε, ὀνδὲ πανταλῶς ἐλεύθερον, ἀλλ' ἐπίμικτον, οἷον τὸ τῆς ἡμόνων γινώσκοντες τὰ πρῶτα Σαπύρης ἀλλοτρία δουλοῦν, καὶ μάξις ἔνιον, πάντα καὶ ποιῶν καὶ λέγειν ἐπὶ τῆς γαστρὸς μεμαθηκός, τὰ τελευταία δὲ, καὶ πολιτεία παρισφδαρὲν, καὶ πιστευθὲν ταύτης τὰ ἑσχατα, ὅθ' ὕβριον κρεῖων ὑποδοχέα γινέσθαι, οἷς το σρατιωτικὸν βέρεται. εἶτα καὶ κερὸν περὶ τῶν πσιν γινώσκοντες, καὶ τῆς γαστρὸς πολιτευσάμενον ἐπειδὴν τὸ σῶμα ὑπελείπετο μόνον, δρασμὸν ὀνοῦσθαι, καὶ ἄλλαν δὲ ἄλλης ἀκρίβειαν χῶρον, καὶ πάλιν. (οἷα τὰ τῶν φυγάδων) τῶν

Cappadox quoddam monstrum, ex vlti Improbis mis terræ nostræ finibus oriandum, ma- scriptis. lum genere, animo peius, ne omni quidem ex parte liberum, sed dubium ac permixtum; cuiusmodi mularum genus esse constat; primum alienæ mensæ mancipium, atque officina vanae, sicque comparatum & edoctum, vt omnia ad ventris gratiam tum faceret, tum loqueretur; tandem cum ad Rempubl. gerendam pellicerè se contulisset, atque extremo & sordidissimo illius mueri, hoc est, suillis catribus, quibus turba militaris alitur, suscipiendis præfectus fuisset, atque in commisso sibi negotio infidum se præbuit, totamque muneris sui administrationem ad ventrem retulisset, posteaquam nihil illi præter corpus reliquum fuit: profugendi consilium capit, atque aliam ex alia regionem, ac ciuitatem (vt fugitiuorum mos